

Hódáját – II.

*Karasszon István a Károli Gáspár Református
Egyetem Hittudományi Kara Bibliái és Juda-
isztikai Kutatócsoportjának kutatóprofesszora.*

- 1) ...
- 2) ...
- 3) ... minden gonosztett ...
- 4) ... az igaz lelkek mindenben ...
- 5) ... szétzúzza ... és az öröm hirdetői gyászos (nyomo)rúsággá ...
- 6) ... s minden nyomorúságos hír(ré) ...
... erő szívem gyengeségére és az (erő) megszilárdítására,
- 7) a (próbatétel) idején. Te azonban körül(metéletlen) ajkaimnak megadtad,
hogy mit mondjon nyelvem,
s lelkemet megerősítetted derekam támogatásával,
- 8) nagy erővel. Lépteimet vezetted /még/ a gonoszság határain /is/.
Én pedig a vétkesek törévé leszek, mégis mindenki számára gyógyulás,
- 9) aki elfordul a bűntől: az együgyűeknek okosság, a félnyeknek szilárd el-
határozás.
- 10) Te pedig a csalárdok megszegényítőjévé tettél, az igazak számára /azon-
ban/ hűséges tanácsá és ismereté.
Én pedig a bűnösök bűnei miatt
- 11) szóbeszéd leszek az erőszakosok útjain; a gúnyolódók fogukat csikor-
gatják.
A bűnösök gúnydala leszek,
- 12) s a gonoszak gyülekezete lázong ellenem.
Mint tenger áradata, zúgnak, ha hullámai tornyosulnak,
- 13) habot és piszkot szórnak.
Te azonban az igazság választottainak jelvényévé tettél engem,
csodálatos titkaid tudós magyarázójává, hogy megvizsgáljam
- 14) a hűséges(eket) és megpróbáljam azokat, akik szeretik a fenyítést.
Én pedig a tévedés magyarázóinak vádlójává leszek,
- 15) de a békesség ura mindenki számára, aki az igazságot látja.
Féltékeny lélek leszek mindenkivel szemben, aki a hízalgést keresi,
- 16) és minden csalárd ember lázad ellenem, mint a tenger áradatának zúgása;
Béliál gőgje
- 17) minden gondolatuk: sírgödörbe taszították annak a férfinak az életét,
akinek szájába helyezted /az ismeretet/, s akit tanítottál ismeretre.
- 18) Az ő szívébe helyezted /azt/, hogy felnyisd a tudás forrását minden ér-
telmes ember számára,
ők azonban körülmételetlen szájra cserélték föl azt,
- 19) idegen nyelvre a tudatlan nép számára, hogy bűnbe sodorják őket.

A fenti zsoltárt mesterségesen választottuk el a következőtől: ugyanazon tekercs még egy zsoltárt tartalmaz; a tartalmi összefüggés azonban nyilvánvalóvá teszi, hogy egy újabb költeményről van szó.

Jelen zsoltárunk lényegesen több olyan elemet tartalmaz, mint az I. zsoltár, ám az egész költemény hangvétele éppoly messze esik az ószövetségi zsoltároktól, mint azt az első esetben is megállapítottuk. Formáját és műfaját tekintve egyéni panasz-zsoltárral állnánk szemben; megtalálható az ellenség miatti panasz, megtalálható a bizalom-motívum, sőt a „Stimmungsumschwung”, a hangulatváltás is, amely a panaszt Istenbe vetett reménységre változtatja. Csakhogy e zsoltár ezeket az elemeket már stilizált formában használja, hiszen az ószövetségi zsoltárok esetében éppen az az érdekes, ahogyan a szorongatásból a zsoltáros eljut az Isten iránti bizalom állapotába. Ehelyett a *Hódáját* II. többször ismétli a panasz ill. a bizalom elemeit, mintegy ciklikusan, egymás után, s ezzel megszünteti a műfaj egyre emelkedő, lelki magaslatokba törő jellegét, s inkább egy sajátos állapot leírását adja. Nyilvánvaló: e fölfogás mögött már egy sajátos helyzetet és egy sajátos teológiát kell föltételezzünk!

Mindemellett nyilvánvaló, hogy a *Hódáját* II. az Ószövetség terminológiáját használja, s az ószövetségi teológia alapköveiből épít. Ezt föltételezhetjük már a zsoltár elején is, ahol például az 5. sor „nyomorúság” szavát a Jer 31,13 alapján föltételeztük – ez a passzus állítja így szembe a gyászt és az örömet. A 7. sor Istennek tulajdonítja, ha a zsoltáros megtalálja ellenségeivel szemben a helyes szót; e gondolat nyilvánvalóan a Péld 16,1-re megy vissza (a *ma^{ca} né lásón* mindkét helyen előfordul). Hasonlóképpen idézi a 8. sor *h^a zóq motnajim wa^a móc kóah* kifejezése a Náh 2,2 versét. A 9. sor *sábé fesa^c* kifejezése Ézsaiás könyvének terminológiáját idézi (ld. 59,20). A 10. sorban szereplő *jisré derek* modelljéül nyilvánvalóan a Zsolt 37,14 szolgált, bár ott e kifejezés inkább testi veszélyhelyzetre utal. A gonoszak gyülekezetének lázongása (12. sor) szintén megszokott kép az Ószövetségből: Ézs 57,20 lehet a legtalálhatóbb locus. A meghökkenítő kifejezés a fenyítés szeretetéről (14. sor) ismét megszokottként köszön vissza nekünk, ha előzetesen olvastuk a Péld 12,1 versét; nyilvánvalóan itt is már rögzült toposszal van dolgunk! Hasonlókat mondhatunk el a 15. sorban szereplő hízelgést kedvelőkről: ez is ismert toposz az Ézs 30,10 alapján, s itt csupán alkalmazza a bibliai képet a szerző. A féltékenység is többször előfordul az Ószövetségben (miként ismeretes, még Istenről magáról is mondja ezt a Biblia); a törvény megtartása iránti féltékenységről olvashatunk a 4Móz 5. fejezetében, ahol e fogalom szintén pozitív. Önmagához hűen zárul a zsoltár: a tudatlan nép említése a 19. sorban nyilvánvalóan közvetlenül az Ézs 27,11 versét idézi, de rögtön kiegészíti azt egy újabb idézet: a *l^e hillábét* szó inkább arra enged következtetni, hogy a szerző gondolkodásában a fenti passzust egybekapcsolta a Hós 4,14 idézésével.

A zsoltár műfajának ill. szóhasználatának áttekintése mindenesetre bizarr képet eredményezhet a figyelmes olvasóban. Mert igaz, hogy mind a műfaj megválasztásában, a formaelemek használatában, mind pedig a szavak és teológiai fogalmak megválogatásában tudatosan arra törekedett a szerző, hogy az Ószövetségből megszokott gondolatokat sulykolja bele hallgatóiba, mégis riasztóan nagy szakadék választja el e zsoltárt a kanonikus zsoltároktól.

tól; olyannyira, hogy a naiv olvasónak első hallásra fel sem tűnik az a sok bibliai elem, amelyből e meglehetősen eltérő épületet alkotta a qumráni lírikus. Mi az tehát, ami eltér?

A) Elsősorban azt kell megállapítsuk, hogy a zsoltár felépítését tekintve nem lineáris mozgásról, inkább ismétlődő, ciklikus, ha nem strófikus gondolkodásról beszélhetünk. A fordításban úgy kívántuk ezt szemléltetni, hogy amikor ellenségeiről beszél a zsoltáros, azt jelen időben fordítottuk, amikor Isten tetteiről szól, azt múlt idővel adtuk vissza, amikor pedig azt említi, hogy Isten mivé teszi a zsoltárost magát (szemben ellenségeivel), ott a jövő időt használtuk. (Stiláris okokból néhány eltérés természetesen elkerülhetetlen volt; a héber igeidők európai fogalmakkal történő visszaadásá egyébként is meglehetősen nehéz föladat). Nyilvánvaló tehát, hogy a zsoltáros nem valahonnan valahová akar eljutni, hanem egyfajta állapotot ír le, és pedig azt az állapotot, amely az ő jelenkorára volt jellemző; mondhatjuk, hogy e szemléletből tulajdon helyzetének teológiai feldolgozását olvashatjuk ki. A zsoltáros az igaz (akár mint egyén, akár mint közösség; csupán a 17–20. sorokban gondolhatunk konkrétan az Igazság Tanítója és a Gonosz Főpap konkrét ellenségeskedéseire); ellenfeleit ugyan nem írja le pontosan – ezt a kanonikus egyéni panasz-zsoltárok is ritkán teszik –, de bizonyonnyal feltételezhető, hogy a hivatalos zsidó vallás képviselőiről van szó. Ez utóbbira konkrét utalásként vehetjük a 19–20. sor szemrehányását: azok az ellenségek, akik Isten ismeretét (papi funkció!) körülmetéletlen szájra, idegen nyelvre cserélték föl (= azt hirdetik, ami nem felel meg a Tórának), s ezzel félrevezetik a népet. Ez már nem a qumráni közösséggel szemben elkövetett bűn: ez már objektív valóság! A zsoltáros és ellenségei között nem egyszerű személyes ellentét van tehát, hanem principiális különbség; ez az alapvető, elvi különbség az, amit bibliai idézetekkel kell demonstrálni, mintegy teológiai igazolásul arra, hogy a qumráni közösség és a hivatalos jeruzsálemi vallás szétválása hitbeli döntés volt, s Isten igazi követőinek más választása nem is lehetett.

B) Miként említettük, a zsoltáros tudatosan választja az egyéni panasz-zsoltár műfaját, ám a felépítésben lényegesen eltér a kanonikus zsoltárok gondolatmenetétől. A választás mégsem lehet véletlen (még akkor sem, ha a *Hódajót* II. mondanivalóját úgy fogalmazza meg, hogy az az egész közösségre nézve érvényes legyen). Hiszen az egyéni panasz-zsoltárok elengedhetetlen stílusjegye az, hogy szembeállítják a zsoltárost magát és ellenségeit, s ezáltal mintegy fekete-fehér színekkel festik le a szembenálló feleket. Ezt a tendenciát ragadja meg a *Hódajót* II., s fejleszti tovább oly mértékben, hogy a szembenállás már-már dualizmusnak is nevezhető. Igaz: e dualizmusnak látszólag ellentmond az a tény, hogy a kontrahensek mellett jelen van egy harmadik, aligha elhanyagolható szereplő, és pedig Isten maga. Ám Isten maga is része a dualizmusnak, hiszen a zsoltárosnak mindig igazat ad, míg ellenségeit egyértelműen mindig elmarasztalja. Hol vagyunk már egy tusakodó, kételkedő zsoltáros „Meddig még, URam?!“ fölkialtásától, vagy egy Istennel perlekedő Jeremiás erkölcsi magaslataitól? Csupán összehasonlításként idézzük a 13. zsoltár 2–3. versét:

„Meddig tart ez, URam?
Végképp megfeledkeztél rólam?
Meddig rejtet el orcádat előlem?
Meddig kell magamban tanakodnom,
és bánkódnom szívemben naponként?
Meddig kerekedhetik fölém ellenségem?”

Amint hiányzik a kételkedő és istenkereső kérdés, úgy szükségszerűen hiányzik a könyörgés is a meghallgattatásért – ezt olvassuk például a 13. zsoltár következő szakaszaiban. A *Hódajót* II-ben azonban mindez elmarad, s ez egészen más hangulatot kölcsönöz a qumráni zsoltárnak: az a benyomásunk, hogy a szerzőt valamilyen *hybris* vezeti, annak bizonyossága, hogy ő „beatus possidens veritatis Dei”; ő képes egyedül az isteni tudás magyarázatára (ellenségei csak a tévedést magyarázhatják), ő örökös minden igazságosság és igazságtalanság felett, és bár ezért gyűlölik őt, ő mégis Isten erejének egyedüli birtokosa. Kétség nem is fűződhet ahhoz, hogy az igazság kinek az oldalán áll, sőt még az sem merülhet föl, hogy esetleg a nyilvánvaló igazság első pillanatra szemmel nem látható – minden világos, egyértelmű, s csupán az okoz gondot, hogy az ellenségek még léteznek.

Mindez jól illik abba a képbe, amit egy olyan szektáról alkothatunk, amelyik kiszakadt a hivatalos vallás kereteiből (O. Cullmann joggal beszélt „marginális zsidóságról” = „Randjudentum”). Végezetül említsük meg, hogy talán egy szempont hiányzik a zsoltárból, amit pedig talán joggal várhatnánk el tőle. Igaz, mind a zsoltár eleje megsemmisült, mind pedig a vége bizonytalan, hiszen minden átmenet nélkül folytat a tekercs egy másik zsoltárt. Ám az eddigi fölépítés azt teszi valószínűvé, hogy ténylegesen hiányzott a zsoltárból az eschatológikus kitekintés (ami pedig egyebütt jellemző a qumráni szövegekre); erre nyilvánvalóan azért nem volt szükség, mert a zsoltáros önbizonyossága oly mértékű, hogy immár a végső leszámolásnak sincs értelme. A dualizmus győzelme ez az eschatológia felett.

Folytatjuk